

A Kúria gyakorlatából

BERKES BÁLINT

Between 15 June and 15 August 2015, the Curia of Hungary rendered important decisions in respect of the following fundamental rights issues: right to respect for one's home [Article VI, paragraph (1) of the Fundamental Law], right to the protection of one's personal data [Article VI, paragraph (2) of the Fundamental Law], freedom of expression [Article IX, paragraph (1) of the Fundamental Law], freedom of scientific research [Article X, paragraph (2) of the Fundamental Law], right to property [Article XIII, paragraph (1) of the Fundamental Law], prohibition of discrimination [Article XV, paragraph (2) of the Fundamental Law] and right to a fair trial [Article XXVIII, paragraph (1) of the Fundamental Law].

A Kúria ítélkező tanácsai 2015. június 15-e és augusztus 15-e között az Alaptörvény alapvető jogokat és kötelességeket szabályozó *Szabadság és felelősség* című fejezetéhez kapcsolódóan több alapjog érvényesülését is vizsgálták, így döntéseket hoztak a magánlakás sérthetlenségéhez való jogot, a személyes adatok védelmét, a véleménynyilvánítás és a tudományos kutatás szabadságát, a tulajdonhoz való jogot, a hátrányos megkülönböztetés tilalmát és a tisztességes eljáráshoz való jogot érintő ügyekben.

A magánlakás sérthetlenségéhez való jog [az Alaptörvény VI. cikkének (1) bekezdése] tekintetében a Kúria egy személyhez fűződő jog megsértésének megállapítása és jogkövetkezményeinek alkalmazása iránti perben a felülvizsgálattal támadott jogerős ítéletet hatályában fenntartó ítéletet hozott.

A felperes keresetében annak megállapítását kérte, hogy a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa által elrendelt, és a Budapesti Katonai Ügyészség által a felperes ügyvédi irodájában lefolytatott házkutatás során az alperesi igazságügyi szervek megsértették a felperesnek a személyes adatai védelméhez fűződő jogát, ügyvédi becsületét és jó hírnevét, védői szabadságát és függetlenségét, valamint a fegyveregyenlőség követelményét, mert ily módon az ügyészség jogával visszaélve betekintetett a védelem sáncai mögé, továbbá az ügyvédi irodában talált adathordozó kiszerezésével, lefoglalásával és elvitelével indokolatlanul hozzáfért a felperes ügyfeleinek és ügyeinek valamennyi adatához. Erre tekintettel kérte az alperesek kötelezését vagyoni és nemvagyoni kárának megtérítésére.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította. Indokolása szerint az alperesek eljárása során az emberi méltóság sérelmét okozó megalázó, becsmérítő magatartás tanúsítására nem került sor. Önmagában a hatósági intézke-

dés a jó hírnév sérelmét nem okozta. Az I. rendű alperes által lefolytatott házkutatás a garanciális szabályok betartásával törvényes volt, és az ügyvédi titok sérelme sem volt megállapítható. A II. rendű alperes a házkutatás elrendelésének szükségességét mérlegelte, a határozat felülmérlegelésére és a bizonyítékok átértékelésére pedig a személyiségi jogi per nem szolgálhat.

A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. A másodfokú bíróság az Alkotmánybíróság 42/1993. (VI. 30.) AB határozatára hivatkozással kiemelte, hogy az állami büntetőigény érvényesítésének keretében szolgáló büntetőeljárás folyamata szükségképpen együtt jár az egyén alapvető alkotmányos jogainak, így a magántitok és a személyes adat védelméhez való jog korlátozásával is, amely nem csupán a büntetőeljárás alá vont személyt, hanem az eljárási cselekményeket eltérni köteles kívülálló személyeket is érinti. A védett intézményben történő házkutatás során, amely körbe tartozik az ügyvédi iroda is, az alapjogok oltalmát hivatott biztosítani az ügyészi jelenlét, amely a perbeli esetben megvalósult. A jogerős ítélet további indokolása szerint a bíróság végzése alapján a házkutatásra minden olyan, a gyanúsításban közölt projekttel kapcsolatos okirati bizonyíték megtalálása végett volt szükség, amelyet a terhelt ezredes adott át egy honvédségi alkalmazottnak, aki ezeket a felperesnek továbbította. Miután az okiratok konkrét megnevezését, számát, illetve mennyiségét a végzés nem tartalmazta, a felperes által átadott két okiraton túl a további vizsgálódás és a házkutatás folytatása nem volt jogellenes. A perben nem merült fel adat arra nézve, hogy a hatóság a házkutatás lefolytatása során a garanciális büntetőeljárás szabályokat megszegte volna. A felperesnek a házkutatással összefüggésben a büntetőeljárás során tett panaszai és feljelentése elutasításra kerültek. Ebből következően a felperesnek az ügyvédi titokhoz és személyes adatai védelméhez fűződő joga az állami büntetőigény érvényesítéséhez szükséges mértéket meghaladó sérelmet nem szenvedett. A személyiségi jogi per nem képezhet újabb jogorvoslati fórumot a házkutatást elrendelő végzés érdemi rendelkezése ellen.

A felperes felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúria az ítéletének indoklásában megállapította, hogy a házkutatás a privát szférát korlátozó olyan büntetőjogi kényszerintézkedés, amely az Alaptörvény VI. cikkében biztosított, a magánlakás sérthetlenségéhez fűződő alkotmányos jogot az állam büntetőhatalmának gyakorlása során törvényi felhatalmazás alapján sérti meg. A házkutatás irányulhat a terheltől kívül más személy ellen is. Az úgynevezett védett intézményekben, ha a házkutatás hivatásbeli titoktartással érintett, vagy egészségügyi adatot tartalmazó irat megtalálására irányul, a házkutatás feltételei szigorúbbak. Garanciális szabályok biztosítják az érintettek alapjogainak védelmét azzal, hogy a házkutatást a vádirat benyújtásáig csak a bíróság rendelheti el, és a házkutatás csak az ügyész jelenlétében végezhető. Az egységes ítélkezési gyakorlat szerint a közhatalom gyakorlása során kifejtett tevékenység vagy mulasztás akkor alapozza meg a jogalkalmazó szerv kártérítési felelősségét, ha az kirívóan súlyos jogértelmezési vagy jogalkalmazási tévedésen alapul. Az eljáró bíróságok a tényállást a jogvita érdemi elbírálásához szükséges mértékben

kellően feltárták, és ennek alapján a jogszabályok helyes alkalmazásával, az ítélkezési gyakorlatban kialakult jogértelmezésnek megfelelően jutottak arra a következtetésre, hogy az alperesek kártérítési felelőssége nem állapítható meg.

A büntetőügyben eljáró bíróság mint jogalkalmazó szerv mérlegelési jogkörében eljárva dönt a házkutatás elrendeléséről. A kártérítési perben eljáró bíróság a mérlegelés megalapozottságát csak annyiban vizsgálhatja, hogy a kényszerintézkedés elrendelése nem volt-e nyilvánvalóan jogszabálysértő vagy alaptalan. A per adatai alapján azonban a II. rendű alperes kirívóan súlyos jogalkalmazási tévedését megállapítani nem lehetett. A felperes által hivatkozott honvédségi közalkalmazott tanú nyilatkozata, mely szerint a projektirodában tartott házkutatás alkalmával rendelkezésre állhattak a keresett iratok, önmagában nem volt alkalmas annak megállapítására, hogy a II. rendű alperes által a házkutatás elrendelése alaptalan és indokolatlan volt. A Kúria álláspontja szerint tartalmilag helytállóan állapították meg az eljárt bíróságok, hogy a házkutatás elrendelésére és lefolytatására a büntetőeljárás törvény garanciális szabályainak betartásával került sor, és az alperesek részéről a kártérítési felelősségüket megalapozó magatartás tanúsítására nem került sor (a Kúria Pfv.IV.20.730/2015/9. számú ítélete).

A személyes adatok védelmével [az Alaptörvény VI. cikkének (2) bekezdése] és ahhoz kapcsolódóan a tulajdonhoz való joggal [az Alaptörvény XIII. cikkének (1) bekezdése], továbbá a hátrányos megkülönböztetés tilalmával [az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése] a Kúria négy népszavazási kezdeményezés vizsgálata során foglalkozott.

Az első ügyben a Kúria a Nemzeti Választási Bizottság országos népszavazási kezdeményezés tárgyában hozott 59/2015. számú határozatát vizsgálta felül és hagyta helyben. Az alapeljárás során a népszavazási kezdeményezés szervezője aláírásgyűjtő ívet nyújtott be a Nemzeti Választási Bizottsághoz hitelesítés céljából. Az aláírásgyűjtő íven a következő kérdés szerepelt: „Egyetért-e Ön azzal, hogy a nyilvános vagyonynyilatkozat tételére kötelezett személyek ingatlanszerzése csak akkor kerüljön bejegyzésre a földhivatali nyilvántartásban, ha az érintett igazolja az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok közzétételét?”

A Nemzeti Választási Bizottság a kérdés hitelesítését megtagadta. A Nemzeti Választási Bizottság az Alaptörvény VI. cikkének (2) bekezdésébe foglalt személyes adatok védelméhez való jog alkotmányi tartalmának kibontását követően arra a következtetésre jutott, hogy a vagyonynyilatkozat-tételre kötelezett személyekkel az ingatlanszerzés során szerződéses jogviszonyba kerülő harmadik személyek személyes adatainak közzététele ütközik az alapjog-korlátozás alkotmányosságát leíró, az Alaptörvény I. cikkének (3) bekezdésébe foglalt rendelkezésekbe. Ezért döntése értelmében az Alaptörvény 8. cikk (3) bekezdésének a) pontja alapján a kérdésben nem lehet népszavazást tartani. Az Alaptörvény XIII. cikkének (1) bekezdése a tulajdonhoz való jogot garantálja. A Nemzeti Választási Bizottság szerint a szervező által benyújtott kérdésben megtartott érvényes és eredményes népszavazás a jogalkotót olyan jogszabály megalkotására kötelezné, mely egy ingatlan adásvétele kapcsán a nyilvános

vagyonnyilatkozat tételére kötelezettel szerződést kötő harmadik fél tulajdonjogának lényeges és jelentős korlátozására irányulna. Az adásvétel során keletkezett tulajdonjogi igény egy jövőbeli feltétel bekövetkezéséhez lenne kötve. A Nemzeti Választási Bizottság szerint a kérdés az alapjogi érintettségére való tekintettel az Alaptörvény XIII. cikkének (1) bekezdése és I. cikkének (3) bekezdése alapján tiltott tárgykörbe tartozik. A szervező által benyújtott kérdés a nyilvános vagyonnyilatkozat tételére kötelezett ingatlanszerzésére vonatkozó adatok közzétételével kapcsolatban kezdeményez jogszabályalkotást, másrészt a nyilvános vagyonnyilatkozat tételére kötelezett személy számára ezen közzététel igazolását is elő kívánja írni. A Nemzeti Választási Bizottság álláspontja szerint a szervező által benyújtott kérdés valójában két kérdést foglal magában, melyek külön-külön is megválaszolhatók lennének, a feltenni kívánt kérdés így nem felel meg a választópolgári egyértelműség követelményének. A feltenni kívánt kérdés azért sem megfelelő, mert az abban szereplő „az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok” kifejezés jelentéstartalma sem a választópolgárok, sem a jogalkotó számára nem világos. A kérdés megfogalmazásából ugyanis egyértelműen nem derül ki, hogy a szervező az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok közül pontosan melyek közzétételének nyilvánosságát szeretné elérni a népszavazás útján, az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok közzétételét pontosan milyen formában és hol kellene megtenni, a közzététel az adatok mely körére terjedne ki, illetve ezek közzétételét a földhivatal számára pontosan milyen formában kellene igazolniuk az érintetteknek.

A népszavazási kezdeményezés szervezője a Nemzeti Választási Bizottság határozatának felülvizsgálatát kérte, melynek eredményeként a Kúria nem peres eljárásban hozott végzésével a támadott határozatot helybenhagyta, mert a felülvizsgálati kérelmet nem találta megalapozottnak. A Kúria végzésének indokolásában rámutatott arra, hogy a nyilvános vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettségre vonatkozó szabályozás szerint bizonyos közjogi tisztiséget viselőknek évente vagyonnyilatkozatot kell tenniük, ennek elmulasztása esetén a tisztségből eredő jogokat a közjogi tisztiséget viselő személyek nem gyakorolhatják, javadalmazásban nem részesülhetnek. A vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség alkotmányos értékhez, a közélet tisztaságának a biztosításához és a korrupció megelőzéséhez kapcsolódik, a kötelezettség nem- vagy nem megfelelő teljesítése a közéleti pozíció oldaláról nyer szankcionálást. A népszavazásra feltenni kívánt kérdés a jogkövetkezményt nem a közéleti pozíció oldaláról ragadja meg, hanem egy másik rendszer, az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés oldaláról. Ez utóbbi az ingatlanszerzéshez, egy magánjogi jogügylethez kapcsolódik.

Megállapítható, hogy a nyilvános vagyonnyilatkozat-tételre kötelezett személyek évente mindenki számára megismerhető, nagyon részletes vagyonnyilatkozatot tesznek, melyben az adott évben történő ingatlanszerzésnek is szerepelnie kell a szerzés jogcímével és idejével együtt. Tehát az ingatlanszerzést illetően a közélet tisztaságának biztosítására, és a korrupció megelőzésének érdekében a jogrendszer intézményes megoldást garantál. Amennyiben a feltenni kívánt kérdésnek az a célja, hogy a nyilvános vagyonnyilatkozatra kötelezett ingatlanszerzése nyilvánosságra kerüljön, úgy e célnak van adekvát eszköze a jogrendszerben. A feltenni kívánt kérdés az érin-

tett személy részére egyfajta igazolási kötelezettséget ír elő a földhivatal felé. A Kúria megítélése szerint nem egyértelmű, hogy ez az igazolási kötelezettség mire vonatkozik. Ugyanis a nyilvános vagyonyilatkozat mindenkinek rendelkezésére áll, azt mindenkinek módjában áll megtekintetni. E vonatkozásban az igazolási kötelezettség nem értelmezhető. Mivel a nyilvános vagyonyilatkozat-tételre évente sor kell, hogy kerüljön, így nem világos, hogy ha a nyilvános vagyonyilatkozat-tételre kötelezett ingatlant szerez, akkor az adott éven belül kell újabb vagyonyilatkozatot tennie, vagy a tulajdonszerzés ingatlan-nyilvántartási bejegyzésének korlátozásával járó módon meg kell várnia a következő évi vagyonyilatkozat-tételi kötelezettséget. Az ingatlan-nyilvántartási bejegyzésnek így elmosódnak a korlátai. A vonatkozó törvényi szabályozás az alkotmánybírósági gyakorlatból emelte át azt a követelményt, hogy a népszavazásra javasolt kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy a népszavazás eredménye alapján az Országgyűlés el tudja dönteni, hogy terheli-e jogalkotási kötelezettség, és ha igen, milyen jogalkotásra köteles. Jelen esetben a kérdés a jogalkotói egyértelműség követelményébe ütközik, így az adott kérdésben nem lehet népszavazást tartani.

A Kúria álláspontja szerint a feltenni kívánt kérdés nem megfelelően értelmezhető voltán túlmenően számos alapjog korlátozásának lehetőségét is felveti. A vagyonyilatkozat és az ingatlan-nyilvántartás összekapcsolása két eltérő szabályozási koncepció mentén kialakult jogintézmény összekapcsolását is jelenti, mely e rendszerek működésében adott esetben diszfunkciót is okozhat. Mivel alapjogokat érintő, garanciális törvényekről van szó mind a vagyonyilatkozat, mind az ingatlan-nyilvántartás esetén, ezért e rendszerekben keletkezett diszfunkció épp az elérni kívánt célt, azaz a közélet tisztaságának biztosítását akadályozná (a Kúria Knk.IV.37.386/2015/3. számú végzése).

A második ügyben a Kúria a Nemzeti Választási Bizottság országos népszavazási kezdeményezés tárgyában hozott 60/2015. számú határozatát vizsgálta felül és hagyta helyben. Az alapeljárás során a népszavazási kezdeményezés szervezője aláírásgyűjtő ívet nyújtott be a Nemzeti Választási Bizottsághoz hitelesítés céljából. Az aláírásgyűjtő íven a következő kérdés szerepelt: „Egyetért-e Ön azzal, hogy a nyilvános vagyonyilatkozat tételére kötelezett személyekkel közös háztartásban élő hozzátartozók ingatlanszerzése csak akkor kerüljön bejegyzésre a földhivatali nyilvántartásban, ha a nyilvános vagyonyilatkozat tételére kötelezett igazolja az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok közzétételét?”

A Nemzeti Választási Bizottság a kérdés hitelesítését megtagadta, határozatának indokolásában részben megismételte az 59/2015. számú határozatában kifejtetteket, emellett rögzítette, hogy a feltenni kívánt kérdés felveti az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdésében megfogalmazott hátrányos megkülönböztetés tilalmának sérelmét, mivel a kérdésben megtartott érvényes és eredményes népszavazás olyan jogalkotási kötelezettséget keletkeztetne, mely szerint a nyilvános vagyonyilatkozat tételére kötelezettel közös háztartásban élő hozzátartozók ingatlanszerzésére eltérő és egyben szigorúbb szabályok vonatkoznának, mint a nyilvános vagyonyilatkozat tételére kötelezett személy ingatlanszerzésére.

A népszavazási kezdeményezés szervezője a Nemzeti Választási Bizottság határozatának felülvizsgálatát kérte, melynek eredményeként a Kúria nem peres eljárásban hozott végzésével a támadott határozatot helybenhagyta, mert a felülvizsgálati kérelmet nem találta megalapozottnak. A Kúria végzésének indokolásában részben megismételte az első ügyben tett megállapításait, továbbá hivatkozott a 20/1990. (X. 4.) AB határozatra, amely az állami és pártvezetők vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettsége körében megállapította, hogy a közélet tisztasága alapjogok, így a magánszféra korlátozásával is járhat. Ezt teszi a meghatározott közjogi tisztséget betöltők részére előírt vagyonynyilatkozat nyilvánosságra hozása, de a magánszféra, s azon belül nevesítetten a személyes adatok védelméhez való jog korlátozásával jár az is, ha a nyilvános vagyonynyilatkozat tételére kötelezett személyekkel közös háztartásban élő hozzátartozókat is vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettség terheli. A népszavazásra feltenni szándékozott kérdés az ingatlanok megszerzését illető korlátot kíván állítani a közös háztartásban élő hozzátartozók tekintetében. A jelen eljárásban vizsgált kérdés azt eredményezi, hogy a nyilvános vagyonynyilatkozat tételére kötelezett személyekkel közös háztartásban élő hozzátartozók csak úgy szerezhethének tulajdont, ha a közjogi tisztséget betöltő személy ehhez kvázi hozzájárul. A vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettség elmulasztásának jogkövetkezménye a közjogi tisztséget betöltőkre vonatkozó törvényi szabályozás szerint nem a családtagot terheli, hanem a közjogi tisztségviselőt, azaz a szankció nem irányul a kötelezett hozzátartozójára. A feltenni szándékozott kérdésben egy esetleges érvényes és eredményes népszavazás ezzel épp fordított helyzetet teremtene: a hozzátartozó ingatlan-nyilvántartás útján történő tulajdonszerzése elé állítana korlátot az, ha a nyilvános vagyonynyilatkozat tételére köteleles személy nem igazolja az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok közzétételét. Ezáltal a közös háztartásban élő személy cselekvési szabadsága elé aránytalan korlátot állít, az ingatlan-nyilvántartás útján közhitelesen tanúsított tulajdonszerzését egy rajta kívül álló okhoz, a nyilvános vagyonynyilatkozat tételére kötelezett magatartásához köti.

Mindezen túlmenően az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok közzététele nyilvánvalóan korlátozza a nyilvános vagyonynyilatkozat tételére kötelezett személyekkel közös háztartásban élő hozzátartozók személyes adatokkal való rendelkezésének szabadságát azáltal, hogy azt más személynek kell közzétennie. Azon túl, hogy az elérni kívánt cél magával a hozzátartozói vagyonynyilatkozat bevezetésével már megvalósult, az ingatlanszerzésre vonatkozó adatok közzététele az Alaptörvény VI. cikkének (2) bekezdésében foglaltak alapján az információs önrendelkezési jog aránytalan korlátozásával is járna.

A Kúria a fenti érvek alapján úgy ítélte meg, hogy a népszavazásra feltenni kívánt kérdésben megtartott érvényes és eredményes népszavazás olyan alapjogi kollíziót eredményezne, melyet csak az Alaptörvény módosításával lehetne feloldani, illetve az alapjogok olyan korlátozásával járna, melyet csak az Alaptörvény módosítása útján lehetne semlegesíteni, ezért az adott kérdésben az Alaptörvény 8. cikke (3) bekezdésének a) pontja alapján a népszavazás kizárt (a Kúria Kvk.IV.37.387/2015/3. számú végzése).

A harmadik ügyben a Kúria a Nemzeti Választási Bizottság országos népszavazási kezdeményezés tárgyában hozott 62/2015. számú határozatát vizsgálta felül és hagyta helyben. Az alapeljárás során a népszavazási kezdeményezés szervezője aláírásgyűjtő ívet nyújtott be a Nemzeti Választási Bizottsághoz hitelesítés céljából. Az aláírásgyűjtő íven a következő kérdés szerepelt: „Egyetért-e Ön azzal, hogy a nyilvános vagyony nyilatkozat tételére kötelezett személy személyijövedelemadó-bevallása nyilvános legyen?”

A Nemzeti Választási Bizottság a kérdés hitelesítését megtagadta. Határozatának indokolásában kifejtette, hogy az Alaptörvény VI. cikkének (2) bekezdése szerinti alapjogvédelem, valamint az I. cikk (3) bekezdésében foglalt alapjog-korlátozási kritériumok érvényesülése érdekében azt vizsgálta, hogy a nyilvános vagyony nyilatkozat tételére kötelezett és harmadik személyek személyes adatainak védelméhez fűződő alapjogát a kérdés kapcsán megalkotandó törvényi szabály szükséges és arányos mértékben korlátozná-e. Megállapította, hogy az egyes vagyony nyilatkozat-tételi kötelezettségekről szóló 2007. évi CLII. törvény rendelkezései értelmében a nyilvános vagyony nyilatkozat tételére kötelezett személyek éves jövedelmére vonatkozó adatok és az adótitkot is tartalmazó személyijövedelemadó-bevallások legfőbb tartalmi elemei 5 évre visszamenőlegesen ma is megismerhetők. A Nemzeti Választási Bizottság nem látott olyan indokot, mely a kérdés kapcsán az érintett személyi kör alapjogainak korlátozását szükségessé tenné, és az alapjog korlátozását az elérni kívánt célhoz képest a legenyhébben, arányosan korlátozná. Ezért megállapította, hogy a kérdés az Alaptörvény 8. cikke (3) bekezdésének a) pontja értelmében vett kizárt tárgykörök közé tartozik, ami akadályát jelentette a kérdés hitelesítésének.

A Kúria a Nemzeti Választási Bizottság határozatát a szervező által benyújtott felülvizsgálati kérelem alapján nem peres eljárásban felülvizsgálta és helybenhagyta. A Kúria végzésének indokolásában hivatkozott az Alkotmánybíróság által 2001-ben az 51/2001. (XI. 29.) AB határozattal kidolgozott egyértelműségi tesztre, melynek értelmében a kérdést hitelesítő szerv és a felülvizsgáló bíróság a népszavazási kérdés választói és jogalkotói egyértelműségét mérlegeli. A népszavazáshoz való jog mint alanyi jogként érvényesíthető politikai alapjog garanciája a felteendő kérdés egyértelműsége. Ebben a körben vizsgálendő az egyértelmű megválaszolhatóság, melynek viszont feltétele az, hogy a népszavazásra feltenni szándékozott kérdés egyféleképpen legyen érthető. A választói egyértelműség követelménye szükségképpen magában foglalja azt, hogy a kérdés feleljen meg a magyar nyelv nyelvtani szabályainak, de pusztán azzal nem azonosítható: lényege, hogy a választópolgárok jól értsék, lássák át a kérdés lényegét, érdemét és jelentőségét azért, hogy tudatosan, átgondoltan tudják leadott szavazataikkal az Országgyűlés jogalkotói munkáját meghatározni. A jogalkotói egyértelműség akkor áll fenn, ha az Országgyűlés által az érvényes és eredményes népszavazásban foglalt döntés alapján eldönthető, hogy van-e és milyen tartalmú a törvényalkotási kötelezettség.

A Kúria megállapította, hogy a kérdés azt a látszatot kelti, mintha a nyilvános vagyony nyilatkozat tételére kötelezett személyek jövedelmi helyzete a szabályozás szint-

jén nem lenne transzparens és visszakereshető. Ezzel szemben megállapítható, hogy a jogállást szabályozó törvényekből a célzott személyi kör javadalmazása, juttatásainak mibenléte és összezszerúsége tisztázható. A hitelesíteni kért kérdés ezért megtévesztő tartalma miatt nem elégíti ki a választói egyértelműség követelményét (a Kúria Knk.IV.37.388/2015/3. számú végzése).

A negyedik ügyben a Kúria a Nemzeti Választási Bizottság országos népszavazási kezdeményezés tárgyában hozott 61/2015. számú határozatát megváltoztatta, és a feltenni kívánt kérdés hitelesítését megtagadta. Az alapeljárás során a népszavazási kezdeményezés szervezője aláírásgyűjtő ívet nyújtott be a Nemzeti Választási Bizottsághoz hitelesítés céljából. Az aláírásgyűjtő íven a következő kérdés szerepelt: „Egyetért-e Ön azzal, hogy a nyilvános vagyonyilatkozat tételére kötelezett személyekkel közös háztartásban élő hozzátartozók vagyonyilatkozata is nyilvános legyen?”

A Nemzeti Választási Bizottság a kérdést hitelesítette. A kérelmező a hitelesítő határozat ellen felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, mert álláspontja szerint a felülvizsgálni kért határozat megsértette többek között az Alaptörvény 8. cikke (3) bekezdésének e) pontját, továbbá az Alaptörvény VI. cikkének (2) bekezdését. A kérelmező rámutatott arra, hogy a hatályos szabályozás szerint, amíg a nyilvános vagyonyilatkozat tételére kötelezettek vagyonyilatkozata nyilvános, addig a közös háztartásban élők vagyonyilatkozata nem. A törvényhozó a személyes adatok védelméhez való jog arányos korlátozásának szem előtt tartásával döntött úgy, hogy a közös háztartásban élők vagyonyilatkozatát nem kell nyilvánosságra hozni. A népszavazásra feltenni szándékozott kérdés az alapjog aránytalan korlátozását eredményezné figyelemmel arra is, hogy míg például az országgyűlési képviselők a vagyonyilatkozatok nyilvánosságát előíró szabályok ismeretében maguk döntenek úgy, hogy az anyagi helyzetük nyilvánosságát is vállalva megmérettetik magukat a választásokon, addig a velük egy háztartásban élő hozzátartozóknak e körben döntési joguk nincs.

A Kúria megállapította, hogy a kérelmező felülvizsgálati kérelme megalapozott. Végzésében emlékeztetett arra, hogy a hatályos jogi szabályozás a személyes adatok védelméhez való jog korlátozását eltérően kezeli a nyilvános vagyonyilatkozat tételére kötelezett személy és a családtag vonatkozásában. Az egyik fő különbség, hogy a családtag vagyonyilatkozata nem nyilvános. A családtag személyes adatainak védelmét a hatályos szabályozás abban a vonatkozásban is védi, hogy a családtag személyes adatait még a nyilvános vagyonyilatkozat-tételre kötelezett vagyonyilatkozatában sem kell a nyilvánosság elé tárni. A népszavazásra feltenni szándékozott kérdés ezt a jog által tett lényeges különbséget szüntetné meg azzal, hogy a közös háztartásban élő hozzátartozók vagyonyilatkozatát is nyilvánossá tenné.

A Kúria megítélése szerint bár a hozzátartozói vagyonyilatkozat a közélet tisztaságához kapcsolódóan a személyes adatok védelméhez való jog szükséges korlátozásának tekinthető, azonban ennek nyilvánossá tétele e személyi kört tekintve az alapjog aránytalan korlátozását eredményezné. Helytálló a felülvizsgálati kérelemben foglalt azon érv, hogy amíg az érintett személy maga döntheti el, hogy vállal-e olyan közjogi tisztséget, amely a vagyonyilatkozata nyilvánosságra hozásával jár, addig a vele egy

háztartásban élő hozzátartozóknak e körben döntési joguk nincs. Egy érvényes és eredményes országos népszavazás esetén a hozzátartozói vagyonynyilatkozatra kötelezettek olyan helyzetbe kerülnek, amelyben személyes adataik nyilvánosságra hozását illetően mások rendelkeznek, azt megakadályozni nem tudják. Ez a korlátozás az információ önrendelkezéshez való jog tiltott aránytalan korlátozásával jár, annak hangsúlyozása mellett, hogy a közélet tisztasága az alapjog-korlátozás szükséges oka lehet. A népszavazásra feltenni kívánt kérdés szerinti korlátozás azonban az elérni kívánt célhoz képest aránytalan (a Kúria Knk.IV.37.416/2015/2. számú végzése).

A véleménynyilvánítás szabadsága [az Alaptörvény IX. cikkének (1) bekezdése] vonatkozásában a Kúria egy rágalmazás vétsége miatt indult büntetőügyben kimondta, hogy a véleménynyilvánításhoz való jog korlátja, hogy az mások alkotmányosan védett személyiségi jogait – ideértve az emberi méltósághoz, jó hírnévhez, társadalmi megbecsüléshez való jogát is – nem sértheti. Ezeknek a jogoknak a jogellenes megsértése polgári jogi és büntetőjogi következményeket vonhat maga után. A Kúria emlékeztetett rá, hogy a rágalmazás olyan tény állításával vagy híresztelésével követhető el, mely valósága esetén az illető ellen bünvádi vagy fegyelmi eljárás megindításának oka lehet. A terhelt egy sajtóorgánum főszerkesztőjeként a tényállásbeli írásokat egy bundaügy miatt folyamatban lévő büntetőeljárás ideje alatt tette közzé azzal az általa sem titkolt célzattal, hogy az ügyben nem szereplő személyekre felhívja a közvélemény figyelmét.

A Kúria végzésének indokolásában hivatkozott az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozatára, mely többek között a következőket rögzítette: a véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki a becsületsértésre alkalmas valótlan tények közlésére akkor, ha a nyilatkozó személy kifejezetten tudatában van a közlés valótlanságának, vagy foglalkozása, hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna tőle a tények valóságtartalmának vizsgálata, de a véleménynyilvánítási alapjog felelős gyakorlásából adódó gondosságot elmulasztotta. A véleménynyilvánítás szabadsága csak a bírálat, jellemzés, nézet és kritika szabadságát foglalja magában, de az alkotmányos védelem nem vonatkozhat a tények meghamisítására. Ezen túlmenően a szabad véleménynyilvánítás olyan alkotmányos alapjog, amely csak felelősséggel gyakorolható, és a valótlan tények közlésének elkerülése érdekében bizonyos kötelezettségekkel jár a közvélemény alakításában hivatásszerűen részt vevő személyek esetében.

A Kúria megítélése szerint a terhelt becsület csorbítására alkalmas tény állításával a véleménynyilvánítás szabadságán túlterjeszkedve társtettesként megvalósította a rágalmazás vétségét, ezért végzésével az elsőfokú bíróság ítéletét és a másodfokú bíróság végzését hatályában fenntartotta (a Kúria Bfv.III.334/2015/4. számú végzése).

A tudományos kutatás szabadsága [az Alaptörvény X. cikkének (2) bekezdése] tárgyában a Kúria egy kártérítési perben a jogerős ítéletet hatályában fenntartó ítéletet hozott.

A felperes a kártérítési keresetét jogerősen elutasító másodfokú ítélet ellen előterjesztett felülvizsgálati kérelmében többek között előadta, hogy a jogerős ítéletben

megállapított tényállás nyilvánvalóan okszerűtlen, továbbá az Alaptörvény X. cikkének (2) bekezdését megsértve logikai ellentmondást tartalmaz. A jogerős ítélet a felperes véleménye szerint azt a látszatot kelti, hogy a szakértői véleményt elfogadta, valójában a szakértői vélemény teljes figyelmen kívül hagyásával jutott arra a következtetésre, hogy a kártérítési igénye érvényesítésének alapjául szolgáló ok-okozati összefüggést nem bizonyította. A Kúria határozatának indokolásában a felperes érvelését cáfolva megállapította, hogy az első- és a másodfokú bíróság széles körű bizonyítást folytatott le, és nem sértette meg a polgári perrendtartásbeli rendelkezéseket a szakértői bizonyítás során. A szakértői véleményt és kiegészítő szakértői véleményeket is tartalmazó ügyben nem követett el jogszabálysértést a másodfokú bíróság akkor sem, amikor a szakértői véleményből az ügy eldöntése szempontjából általa jelentősnek értékelt tényeket emelte be határozatának indokolásába. Nem sértette meg az Alaptörvény X. cikkének (2) bekezdését sem, mert az a tudományos kutatások értékeléséről rendelkezik, és nem egy szakértői vélemény bírósági eljárásban való felhasználásáról, értékeléséről. Az elsőfokú ítélet felülvizsgálati kérelemben is sérelmezett jogszabálysértésével kapcsolatban a Kúria utalt arra, hogy a másodfokú bíróság kifejezetten azért rendelte el a szakértői vélemény kiegészítését, illetve hallgatta meg személyesen a szakértőket, hogy a fellebbezésben aggályosnak ítélt ellentmondásokat feloldja (a Kúria Gfv.VII.30.102/2015/6. számú ítélete).

A tisztességes eljáráshoz való joggal [az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése] a Kúria három esetben foglalkozott.

Az első esetben a Kúria a terhelt kizárási indítványai megtagadására alapított és a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogának megsértését sérelmező felülvizsgálati indítványát vizsgálta. A Kúria leszögezte, hogy az ügyben a kizárási ok a jogerős döntés meghozatala előtt merült fel, ehhez kapcsolódóan a szükséges érdemi vizsgálatot elvégezte, és megállapította, hogy a törvényben kizárt bíróra hivatkozás nem volt alapos.

Az alapügyben az elsőfokú ítélet meghozatala előtt a terhelt egyéb okból fennálló elfogultságra hivatkozó indítványa alapján eljáró elsőfokú bíróság másik tanácsa már megtagadta a bíró kizárását. Ezt követően a terhelt újabb egyéb okú elfogultságra hivatkozó indítványt terjesztett elő a bíró kizárására. A bíró a kizárási ok természetére tekintettel az ügyben továbbra is eljárhatott, és az ügydöntő határozat meghozatalában is részt vehetett. Ehhez arra sem volt szükség, hogy kizárását korábban már megtagadják, és be sem kellett várnia kizárásának újabb megtagadását. Az elsőfokú ítélet meghozatala után az elsőfokú bíróság másik tanácsa ugyancsak megtagadta a bíró kizárását. A másodfokú bíróság kitért a kialakult helyzetre, és azt helytállóan értékelte.

A Kúria az ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága által kidolgozott kettős – szubjektív és objektív – pártatlansági tesztet alkalmazta. Megítélése szerint az ügyiratok áttekintése alapján nem volt fellelhető egyetlen olyan körülmény sem, melynek alapján az elsőfokú ítéletet hozó bíró elfogultsága felmerülhetett volna. Az egységes ítélkezési gyakorlat szerint az elfogultságra alapított kizárási ok fennállását nem valószínűsíti önmagában az a körülmény, hogy az elfogultsági kifogás bejelentőjével

szemben az adott bíróság, illetve az adott bíró korábban törvényben előírt feladatait teljesítette, marasztaló, illetve a bejelentő által sérelmezett döntést hozott (a Kúria Bfv.II.102/2015/8. számú végzése).

A második esetben a Kúria egy eredményes alkotmányjogi panaszeljárást követően hivatalból eljárva az alapügyben eljáró elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasító végzést hozott.

Az alapügyben a felperes a közterület-felügyeleti szervként eljáró alperestől szabálysértési eljárás megindításának hiányában és panasza elbírálatlanságára tekintettel keresettel kérte az alperes által a gépjárművére szerelt kerékbilincs eltávolításával keletkezett kárának megtérítését. Az első- és a másodfokú bíróság a felperes keresetét elutasította. Az eljáró bíróságok döntéseiket arra alapították, hogy az alperesi intézkedés a kerékbilincs eltávolításával befejeződött, ezért annak vitatása esetén a felperesnek a polgári per megindítását megelőzően joghatály kiváltására alkalmas panasszal kellett volna fordulnia a helyi önkormányzat jegyzőjéhez. A bíróságok figyelmen kívül hagyták a felperes azon hivatkozását, hogy az alperes a szabálysértési eljárás meg nem indításával mulasztást követett el, és e mulasztásra csak a panaszeljárás megindítására nyitva álló törvényi határidő elteltével derült fény a felperes számára. A szabálysértési hatóság eljárásának hiányában pedig nem volt olyan hatósági aktus, amely megállapította volna a szabálysértés elkövetését, azaz a kerékbilincs alkalmazásának jogalapját a felperes terhére.

A felperes alkotmányjogi panasszal kérte a bírósági ítéletek alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, arra hivatkozva, hogy azok egyebek mellett sértették a felperes tisztességes bírósági eljáráshoz való jogát. Az Alkotmánybíróság 3081/2015. (V. 8.) AB határozatában áttekintette a perben irányadónak ítélt jogszabályi rendelkezéseket, majd azoknak a perbeli tényállásra történő alkalmazásával megállapította, hogy a bírósági ítéletek utólag kérték számon egy olyan kiegészítő panasztételi lehetőség mint rendes jogorvoslat igénybevételét, amelynek benyújtása határidőhöz volt kötve, és amelyet előterjeszteni az indítványozónak, miután bizonyossá vált, hogy szabálysértési eljárás nem indult, már nem volt reális lehetősége. Az Alkotmánybíróság megállapításai értelmében a panasztételi lehetőség az adott jogszabályi összefüggésben szubszidiárius jogorvoslatnak minősült, amely azonban az alperes mulasztása miatt a felperes számára reálisan nem volt hozzáférhető. Az így értelmezett törvényi szabályok alapján a felperes kártérítési igényének elutasítása sértette a felperes tisztességes bírósági eljáráshoz való jogát, azon belül pedig a hatékony bírói jogvédelem követelményét. Az Alkotmánybíróság ezért megállapította a jog- és alaptörvény-ellenes jogalkalmazást, és megsemmisítette a felülvizsgált bírói döntéseket, a Kúria pedig az Alkotmánybíróság megsemmisítő határozata nyomán rendelkezett az alapügyben eljáró elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasításáról (a Kúria Kpkf.IV.37.610/2015/3. számú végzése).

A harmadik esetben a Kúria a terhelt felülvizsgálati indítványát vizsgálva megállapította, hogy a terhelt csak az elsőfokú bíróság ítéletének meghozatalát követő fellebbezésében jelentett be elfogultságot a bíróság ellen, amit azzal indokolt, hogy az első-

fokú bíróság az ítéletét nem az ő ártatlanságát alátámasztó bizonyítékokra alapozta. Ezt ismételte meg a felülvizsgálati indítványában is, ami azonban a lényegét tekintve a bizonyítékok értékelésének a felülvizsgálati eljárásban meg nem engedett támadása, és mint elfogultsági kifogás is alaptalan.

A Kúria határozatának indokolásában hangsúlyozta, hogy a bíró kizárására elfogultság miatt akkor kerülhet sor, ha tőle az ügy elfogulatlan megítélése valamely ésszerű és konkrét ok miatt nem várható. A felülvizsgálati indítványban a terhelt azonban ilyen konkrét és ésszerű okot nem jelölt meg. A 25/2013. (X. 4.) AB határozat szerint a felülvizsgálati eljárásra vonatkozó, büntetőeljárási törvényben írt feltételek alkalmazása akkor áll összhangban az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében rejlő pártatlan bírói eljárással, ha az elfogultságra alapított felülvizsgálati indítvány szerinti kizárási ok a jogerős döntés meghozatalát követően merült fel. Ám a terhelt ilyen okra maga sem hivatkozott, a számára hozott kedvezőtlen döntés miatt vélte az eljáró bíróságot elfogultnak, ami önmagában az elfogultságot nem alapozza meg (a Kúria Bfv.I.1008/2015/4. számú végzése).